

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
KULTTUURIALA

SOLFAA SOITTAEN!

Musiikin perusteiden opetuksen ja oppimateriaalin kehittämisprojekti alkeispuhallinorkesterille

TEKIJÄ/T: Sinna Hujanen

Koulutusala Kulttuuriala	
Koulutusohjelma/Tutkinto-ohjelma Musiikin koulutusohjelma	
Työn tekijä(t) Sinna Hujanen	
Työn nimi Solfaa Soittaen! – Musiikin perusteiden opetuksen ja oppimateriaalin kehittämisprojekti alkeispuhallinorkesterille	
Päiväys	7.5.2019
Sivumäärä/Liitteet	27/2
Ohjaaja(t) Hanna Turunen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Rajalan Puhaltajat ry	
<p>Tiivistelmä</p> <p><i>Solfaa soittaen!</i> on musiikin perusteiden opetuksen ja oppimateriaalin kehittämisprojekti alkeispuhallinorkesterille, joka koostuu alkeispuhallinorkesterin kanssa toteutetusta opetusprojektista sekä sen avulla tuotetusta uudenlaisesta musiikin perusteiden oppimateriaalista. Kehittämistyön tavoitteena oli vastata nykypäivän musiikin perusteiden opetuksessa ilmenneisiin haasteisiin.</p> <p>Opinnäytetyön tilaaja oli Rajalan Puhaltajat ry, jonka kanssa yhteistyössä toteutettiin opinnäytetyön opetusprojekti Rajalan koulun 4C-musiikkiluokan kanssa. Luokan oppilaiden musiikin perusteiden osaamista tutkittiin lähtötilannekyselyn avulla ennen opetuksen alkamista. Viimeisellä opetuskerralla kerättiin myös palautekysely, jonka avulla viimeisteltiin tuotettu oppimateriaali, ja selvitettiin, kuinka projekti onnistui. Opetusprojektin tavoitteena oli tutustuttaa oppilaita erilaisiin musiikin merkitsemistapoihin ryhmässä soittaen uuden oppimateriaalin avulla.</p> <p>Kehittämistyönä suunniteltiin ja tuotettiin uusi musiikin perusteiden oppimateriaali. Materiaalin kokoamista varten tutkittiin jo olemassa olevia musiikin perusteiden oppimateriaaleja sekä alkeispuhallinorkesteria käsittelevää kirjallisuutta. Opinnäytetyön tekijä sävelsi ja nuotinsi kaikki harjoitteet itse sekä tuotti materiaalin kokonaan sähköisesti. Tässä raportissa oppimateriaali tulee esitellyksi pääpiirteissään sisältäen mm. nuottiesimerkkejä materiaalin harjoitteista. Materiaalin tavoitteena oli tuoda musiikin perusteiden teoreettiset käsitteet näkyviksi ja mahdollistaa niiden harjoittelu käytännön kautta esim. ryhmässä soittaen.</p> <p>Opinnäytetyön tuloksena syntyi päivitetty musiikin perusteiden oppimateriaali, jonka avulla voidaan uudistaa musiikin perusteiden tämän hetkistä opetustapaa. Materiaalin avulla musiikin perusteet voidaan viedä osaksi yhteismusisointitilannetta tai soittotunnille, ja sen tarkoitus on tukea oppilaiden soittoharrastusta sekä helpottaa opettajien työtä. Materiaalin avulla musiikin perusteet voidaan integroida paremmin osaksi peruskoulun ns. perinteisempää musiikinopetusta sekä osaksi mm. kansalaisopistojen yleissivistävää koulutusta.</p>	
Avainsanat musiikinteoria, musiikkipedagogiikka, digitaalinen oppimateriaali, puhallinorkesterit, puhallinsoittimet, yhteismusisointi, opetuskokeilut, ryhmäopetus	

Field of Study Culture			
Degree Programme Degree Programme in Music			
Author(s) Sinna Hujanen			
Title of Thesis FUN!damentals of music - a development work for teaching music theory and producing new teaching material for an elementary wind band			
Date	7.5.2019	Pages/Appendices	27/2
Supervisor(s) Hanna Turunen			
Client Organisation /Partners Rajalan Puhaltajat ry			
<p>Abstract</p> <p><i>FUN!damentals of music</i> is a development work which consists of a teaching project and production of a new teaching material for an elementary wind band. The development work's objective was to respond to current problems of music theory instruction.</p> <p>The client of the thesis was Rajalan Puhaltajat ry, and the teaching project was conducted in co-operation with the 4th grade music class of Rajala primary school. Pupils of the class were analyzed with a baseline survey about their skills in music theory before the project. After the teaching project, the pupils answered a feedback survey about the project which was also analyzed and used to finalize the new teaching material. The goal of the teaching project was to familiarize the pupils with sheet music and music theory.</p> <p>The aim of the development work was to produce a new music theory teaching material. Research for the material was done by analyzing the already existing music theory teaching materials and elementary wind band literature. The author composed and notated all the exercises herself and produced the whole material digitally. The produced teaching material is outlined in this thesis for example with note illustrations from the exercises. The goal of the teaching material was to bring theoretic music theory concepts visible and enable practicing them in a more spontaneous way by playing together in a group.</p> <p>The thesis accomplished to develop an updated music theory teaching material which can be used to renew the current teaching customs of music theory. With the help of the teaching material, the basics of music theory can be implemented to ensemble playing and music lessons and it can support pupil's music avocation. The material can aid music teachers in their work and help to integrate music theory to more conventional music lessons in elementary schools and community colleges</p>			
<p>Keywords music theory, music pedagogy, digital teaching material, wind bands, wind instruments, ensemble playing, teaching experiments, group lesson</p>			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT	7
2.1	Opetussuunnitelmat	7
2.2	Musiikin perusteet.....	7
2.3	Alkeispuhallinorkesteri	8
3	OPETUSPROJEKTI	10
3.1	Opetusprojektin yleiskuvaus	10
3.2	Lähtötilannekysely	11
3.3	Kokemukset.....	13
3.4	Palautekysely.....	14
4	SOLFAA SOITTAEN -KEHITTÄMISTYÖ	18
4.1	Kehittämistyön tavoitteet.....	18
4.2	Materiaalin tuottaminen.....	19
4.3	Oppimateriaalin esittely	21
4.3.1	Kahdeksan erilaista versiota	21
4.3.2	Luku 1	22
4.3.3	Luku 2.....	22
4.3.4	Luku 3.....	23
4.3.5	Luku 4.....	23
4.3.6	Luku 5.....	24
4.3.7	Luku 6.....	24
4.4	Materiaalin tulevaisuus	25
5	YHTEENVETO JA TULOKSET	26
	LÄHTEET	27

1 JOHDANTO

Olen huomannut työssäni soitonopettajana, että oppilaani kokevat musiikin perusteiden opiskelun haastavaksi ja irralliseksi osioksi kaikesta muusta soitonopetuksesta. Koin itsekkin kymmenvuotiaana musiikkiurani alussa, etten ymmärtänyt miten musiikin perusteet liittyvät soittoharrastukseeni enkä osannut hyödyntää siellä oppimiani asioita käytännössä. Nykyään soitonopetustyössäni yritän opettaa samalla musiikin perusteiden alkeita, mutta se on yleensä hankalaa, kun oppilas on niin keskittynyt instrumenttiinsa ja työstettävään läksykappaleeseen. Koen, että musiikin perusteet jäävät muusta soittoharrastuksesta irralliseksi opintokokonaisuudeksi, kun siihen ei päästä perehtymään käytännön kautta. Olen törmännyt samaan ajatusmaailmaan ja kuullut samaa viestiä kentältä muiltakin opettajilta eri puolilta Suomea. Ongelma ei siis ole uusi eikä vain pieni, paikallinen vaiva. Tämän vuoksi haluan opinnäytetyössäni tutkia vaihtoehtoisia keinoja musiikin perusteiden opettamiseen instrumenttien avulla laulamisen sijaan.

Opinnäytetyöni on kehittämistyö, jonka tuloksena tuotan uudenlaisen musiikin perusteiden oppimateriaalin. Kehittämistyöhön liittyy alkeispuhallinorkesterin kanssa toteutettava opetusprojekti, joka toimii materiaalin testiympäristönä. Kehittämistyön tavoitteena on, että oppilaat saisivat oppimateriaalista lisäapua ja eväitä musiikin perusteiden opiskeluun sekä soittotunneille että orkesteriin. Oppimateriaalin tarkoitus ei ole syrjäyttää tai korvata nykyisiä musiikin perusteiden oppimateriaaleja vaan olla opettajille lisätyökalu muun opetuksen lisäksi. Aihe on tärkeä, sillä mielestäni nykypäivänä entistä harvempi oppilas saa suoritettua musiikin perusteita, niiden heikko osaaminen lisää haasteita soittotunneilla ja yhteismusisoinnissa, eikä soittotaidossa edistyä niin kuin ennen.

Opinnäytetyön tilaaja on Rajalan Puhaltajat ry. Opinnäytetyön opetusprojektin toteutan yhteistyössä Rajalan koulun 4C musiikkiluokan ja tämän opettajan Erkki Kaukosen kanssa. Opetan pienryhmiä viikoittain lukuvuoden 2018-19 aikana. Etukäteen toteutettavalla lähtötilannekyselyllä pyrin kartoittamaan oppilaiden käsityksiä musiikin perusteiden opiskelusta ja osaamisesta. Palautekyselyllä projektin jälkeen selvitän, onnistuiko opetusprojekti oppilaiden ja opettajan mielestä. Opetusprojektin olen raportoinut tämän työn luvussa 3.

Musiikin perusteet on Suomen Musiikkioppilaitosten liiton (SML) määrittelemä ops-perusteinen opintokokonaisuus ja siihen sisältyy seuraavat aiheet: musiikin luku- ja kirjoitustaito, musiikin hahmottaminen sekä musiikin historian ja tyylien tuntemus. SML on määritellyt kaksi eri tasoa opinnoille, perustason sekä opistotason, ja näille molemmille on kuvattu selkeät sisällöt sekä tavoitteet, jotka tulee suorittaa määrättyllä tavalla. Opinnäytetyössäni keskityn tutkimaan musiikin perusteiden perustasoa ja etenkin sen alkeiden opetusta.

Tuottamaani musiikin perusteiden oppimateriaaliin kuuluu kuusi erilaista lukua, joista kukin sisältää mm. musiikin perusteiden teorian tietoa, rytmiharjoituksia ja harjoituskappaleita. Harjoitusten avulla tutustutaan musiikin perusteiden perustason sisältöihin instrumenteilla soittaen. Opinnäytetyön

suunnittelun aloitin keväällä 2018, jolloin laadin työsuunnitelman ja hankin musiikin perusteiden alkeisoppimateriaalia työn lähdemateriaaliksi. Kesällä tarkastelin lähdemateriaalia ja pohdin sen pohjalta oppimateriaalin rakennetta. Syksyllä 2018 aloitin varsinaisen oppimateriaalin tuottamisen, johon kuului mm. eri instrumentteihin tutustumista, säveltämistä, nuotintamista. Syksyn edetessä viimeistelin materiaalia opetusprojektista saatujen ennakkotietojen ja kokemusten avulla. Oppimateriaali valmistui keväällä 2019, mutta sitä ei julkaista kokonaisuudessaan osana tätä opinnäytetyötä, koska aion jatkossa tuotteistaa materiaalin. Luvussa 4 materiaalin tärkeimmät pääkohdat tulevat esitellyiksi.

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on vastata nykypäivän musiikin perusteiden opetuksen ja oppimisen haasteisiin siten, että pyrin kehittämistyössäni tuottamaan uudenlaista oppimateriaalia ja opetustapaa musiikin perusteiden opetukseen. Työn tavoitteena on auttaa oppilaita ymmärtämään teoriaa musiikin takana, ja siten helpottaa oppilaiden sekä opettajien työtä niin kotona, soittotunneilla kuin yhteismusisoidessa. Itse haluan hankkia tietoa ja osaamista musiikin teorian saralla, kun tutustun alan teoksiin ja niiden kautta musiikin perusteiden tämän hetkiseen opetustapaan. Tavoitteenani on saada myös uudenlaisia välineitä musiikin perusteiden opetukseen soitonopetuksen lomassa. Toivon, että tuottamani materiaalin avulla musiikin perusteita voidaan viedä ymmärrettävämmässä muodossa musiikkiluokkien ja soittotuntien ulkopuolelle osaksi mm. peruskoulun niin sanotusti perinteisempää musiikin opetusta.

2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Opetussuunnitelmat

Musiikin teorian ja säveltapailun opintokokonaisuus on tärkeä osa suomalaista musiikinopetusjärjestelmää. Opiskelu pyritään aloittamaan samaan aikaan kuin instrumenttiopinnot ja sen tulisi kulkea instrumenttiopintojen rinnalla, niiden täydentäessä toisiaan. Musiikin teorian ja säveltapailun opintokokonaisuus tunnetaan nykyään nimellä musiikin perusteet ja Suomen Musiikkioppilaitosten liitto (SML) on määrittänyt sen sisältöalueittain seuraavasti: musiikin luku- ja kirjoitustaito, musiikin hahmottaminen sekä musiikin historian ja tyylien tuntemus. Opetushallitus määrittelee taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet ja valvoo niitä. Se myös ohjeistaa opetuksen järjestämisestä ja käytänteistä opetusta järjestäviä oppilaitoksia, hyödyntäen SML:n tasosuoritusohjeistuksia opetuksen tavoitteiden ja sisältöjen laatimiseen. Ohjeistus on tarkoitettu helpottamaan oppilaitoksen opetussuunnitelmatyötä ja sen tavoitteena on määritellä osaaminen, joka täyttää ops-perusteiden asettamat tavoitteet. Oppilaitokset tarkentavat opetuksen tavoitteet, sisällöt ja järjestämisen omissa opetussuunnitelmissaan haluamallaan tavalla. (Musiikin perusteiden sisällöt ja suoritusohjeet, 2013.) Tavoitteena on uudistaa suomalaista musiikinopiskelua ja tuottaa uusia tapoja havainnoida ja tutkia entistä monipuolisemmin kaikenlaista musiikkia.

Musiikin perusteiden opetussuunnitelmia on tarkasteltu ja päivitetty useampaankin otteeseen opintokokonaisuuden olemassa olon aikana. Viimeisin suurempi uudistus tehtiin vuonna 2017, kun Opetushallitus päivitti taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, ja ne otettiin käyttöön valtakunnallisesti vuonna 2018. Uusien opetussuunnitelmaperusteiden tehtävänä on luoda edellytykset hyvän musiikkisuhteen syntymiselle ja musiikin elämänikäiselle harrastamiselle. Tavoitteena on tukea oppilaan omaehtoista musiikin harrastamista. Oppilasta kannustetaan esteettisen ja luovan ajattelun sekä sosiaalisten taitojen kehittämiseen. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaan lähtökohdat ja kiinnostuksen kohteet sekä tuetaan oppilaiden myönteisen minäkuvan ja terveen itsetunnon kehittymistä. (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet, 2017.) Uudistetut opetussuunnitelman perusteet antavat oppilaitoksille entistä vapaammat kädet opetuksen järjestämiseen, mikä mahdollistaa entistä monipuolisemmat työskentelytavat sekä opetettavien aineiden uudistamisen, jotta opetus palvelisi entistä paremmin erilaisia oppijoita.

2.2 Musiikin perusteet

Keskeisiä käsitteitä työssäni ovat musiikin teoria, säveltapailu sekä musiikin perusteet. Musiikin teoriassa opiskellaan nuotinlukua ja -kirjoitusta sekä tutkitaan erilaisia musiikin käsitteitä ja lainalaisuuksia. Säveltapailu taasen on kuulon avulla tapahtuvaa musiikin teorian opiskelua, jonka tavoitteena on parantaa nuotinlukutaitoa. Musiikin perusteet on nykyisin yhteisnimitys musiikin teorian ja säveltapailun opinnoille, missä opitaan lukemaan ja kirjoittamaan nuotteja, harjoitellaan musiikin kuulemisen taitoa sekä tutustutaan klassisen musiikin tyylihin ja historiaan (Musiikin perusteet, 2019). SML

on määritellyt sen opinnoille kaksi eri tasoa, perustason sekä opistotason. Näille molemmille on kuvattu selkeät sisällöt sekä tavoitteet, jotka tulee suorittaa opetusta antavan oppilaitoksen määrittämällä tavalla, ja nämä tavat voivat vaihdella suurestikin eri oppilaitosten välillä. Opinnäytetyössäni syvennyn tutkimaan musiikin perusteiden perustasoa, keskittyen erityisesti sen alkeiden opetukseen.

Musiikin perusteet koetaan haastavana oppiaineena, eivätkä oppilaat saavuta musiikin teoriassa sitä tieto- sekä taitotasoa mitä aikaisemmin on vaadittu ja pidetty niin sanottuna normina. Tätä on tutkinut mm. Ágnes Paraczký väitöskirjassaan *Näkekö taitava muusikko sen, minkä kuulee? Melodiadiktaatin ongelmat suomalaisessa ja unkarilaisessa taidemusiikin ammattikoulutuksessa* (2009). Hänen tutkimushypoteesinaan on, että ”säveltapailunopetuksessa melodiadiktaatti on nykyisin näivettynyt epämusikaaliseksi ja vanhentuneeksi oppiaineeksi, joka palvelee aivan eri päämääriä kuin soitonopetus”. Hän pohtii, että materiaaleja sekä soittotapoja uudistamalla, sekä oppilaiden yksilöllisten tarpeiden huomioimisella, voidaan melodiadiktaatista saada musiikin lukutaidon kehittämiseen tähtäävän oppiaineen lisäksi musiikin ymmärtämistä edesauttava apuväline. Olen itse tästä samaa mieltä ja lähtenyt juuri tästä syystä kehittämistyössäni tuottamaan uudenlaista oppimateriaalia ja opetustapaa musiikin perusteiden opetukseen.

Koen, että haasteet musiikin perusteissa johtuvat siitä, että se jää irralliseksi osaksi muusta soittoharrastuksesta, kun siihen ei päästä perehtymään puhtaasti oppilaan oman instrumentin kautta. Tähän samaan päätelmään tulivat myös Ilomäki ja Holkkola artikkelissaan *Musiikin perusteet ja muuttuva oppimiskäytäntö* (2013). Heikko musiikin perusteiden tuntemus tekee oppilaiden soittotunneista ja yhteismusisoinnista haastavaa ja vaatii myös opettajilta uudenlaisia keinoja opettaa ja sanoittaa musiikissa esiintyviä käsitteitä. Tähän haasteeseen pyrin työssäni vastaamaan.

Musiikin perusteiden vaikeudet näkyvät ongelmina melodian kirjoituksessa, nuoteista laulamissa sekä vaikeuksina oppia ja ymmärtää teoreettisia käsitteitä. Haasteita on jo alimpien peruskurssien aikana ja ne lisääntyvät kurssitasolta toiselle siirryttäessä. (Asikainen, 2005.) Jotta uutta käsitteistöä voidaan lähteä rakentamaan, on aiemmin opiskeltu asia ymmärrettävä teoriassa sekä käytännössä, ja tässä ei olla täysin onnistuttu musiikin perusteiden opetuksessa. Tähän asti asioita on lähestytty teoreettisesti, soivasta käytännön yhteydestä irrotettuna, ja haastavat kurssitutkinnot ovat saaneet oppilaat kokemaan tunnit tarpeettomana pakkopullana (Jurvanen & Leinonen, 2002). Säveltapailutehtävät laulaen luokan edessä voivat olla myös monelle vaikeita ja pelottavia kokemuksia, mikä edelleen nostaa kynnystä opiskella musiikin perusteita tavoitteellisesti. Musiikin eri osa-alueiden osaamisen mittaaminen sekä niiden arviointi järkevällä tavalla on taasen haastavaa opettajan näkökulmasta katsottuna (Rogers, 2004). Myös erilaisten oppijoiden huomioiminen on haastavaa, koska ryhmäkoot voivat olla isoja sekä opiskelijoiden taustat ja instrumentit voivat myös vaihdella paljon, eikä näitä yleensä hyödynnetä opinnoissa.

2.3 Alkeispuhallinorkesteri

Puhallinorkesteri on suurikokoinen musiikkia esittävä ryhmä, joka koostuu puupuhaltimista, vaskipuhaltimista sekä lyömäsoittimista, ja sitä johtaa kapellimestari. Puupuhaltimiin kuuluvat huilu, oboe,

klarinetti ja saksofonit, vaskipuhaltimiin kuuluvat käyrätorvi, trumpetti, pasuuna, baritoni sekä tuuba. Lyömäsoittimia voi olla hyvin erilaisia kokoonpanoja, mutta yleisimpiä ovat rumpusetti, pata-
rummut, bassorumpu, kellopeli sekä erilaiset lautaset ja pienemmät perkussiosoitimet. Alkeispuhallinorkesteri koostuu yleensä soittajista, jotka ovat soittimessaan vasta-alkajia ja heistä on koottu orkesteri, joka harjoittelee ja esittää alkeisorkesteille sävellettyjä sekä sovitettuja kappaleita.

Opetusprojektini kohderyhmänä ja opetusmateriaalin testiympäristönä on kuopiolainen alkeispuhallinorkesteri, joten pääsin hyödyntämään aiempaa kokemustani puhallinorkestereista. Olen itse soittanut Rajalan Puhaltajissa 10 vuotta ja seurannut aktiivisesti kuopiolaista puhallinorkesteritoimintaa ammattipintojeni aikana, sekä soittanut erilaisissa periodiorkestereissa Itä-Suomen alueella. Olen päässyt myös seuraamaan lähietäisyydeltä Järvi-Saimaan kansalaisopiston monipuolista puhallinorkesteritoimintaa toimiessani kaksi vuotta klarinetinsoiton opettajana Rantasalmella. Työn tilaajalla, Rajalan Puhaltajien Erkki Kaukosella, on vuosikymmenten kokemus puhallinorkesterien ohjaamisesta ja sain häneltä paljon apua sekä materiaalia työni tueksi. Kehitystyön peruslähtökohtana siis olivat sekä minun ja työn tilaajan kattava kokemus alalta. Lisäksi hyödynsin Päivi Pyymäen opinnäytetyötä Suomalainen puhallinorkesterikoulu SPOK (2004), joka on ensimmäisen puolen vuoden yhteissoittomateriaali alkeispuhallinorkesterille. Kehitystyötä varten alkeispuhallinorkesterin instrumentaatio, eri soittimien transponoivuudet ja niiden soivat korkeudet täytyi tuntea sekä orkesterin johtamisen perusteet, jotta oppimateriaalista tulisi toimiva ja että opetusprojekti onnistuu.

3 OPETUSPROJEKTI

3.1 Opetusprojektin yleiskuvaus

Tärkeä osa opinnäytetyötäni oli opetusprojekti, jossa pääsin opettamaan musiikin perusteita materiaali avulla pienryhmille kuopiolaiselle musiikkiluokalle. Opinnäytetyöni työelämäyhteistyötahona on Rajalan Puhaltajat ry, joten opetusprojektin testiryhmäksi pääsi Rajalan koulun noin kymmenenvuotiaat 4C-luokkalaiset musiikinopettajansa Erkki Kaukosen johdolla. Projektin käytännön osuutena opetin pienryhmiä tuottamani materiaalin avulla viikoittain talven aikana. Opetusprojekti toimi myös materiaalin testiympäristönä, ja sen pohjalta pystyin jatkuvasti kehittämään tuottamaani opetusmateriaalia.

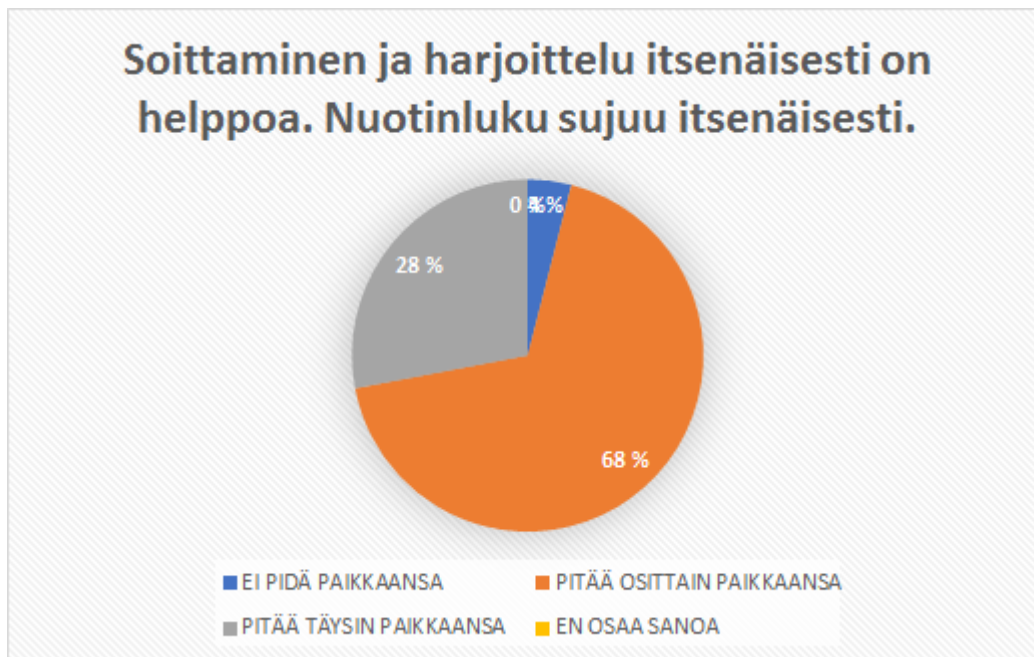
Pienryhmissä oli keskimäärin kahdeksan oppilasta ja ryhmät oli jaettu siten, että jokainen ryhmä oli ikään kuin pieni puhallinorkesterin läpileikkaus, eli jokaista eri soitinta oli vähintään yksi kappale. Tällaisella ryhmäjaolla pääsin kokeilemaan väitettäni siitä, että materiaaliani pitäisi pystyä soittamaan lähes millä tahansa kokoonpanolla. Ryhmiä myös vaihdettiin ja sekoitettiin muutamilla kerroilla kesken projektin, ja yhdellä kerralla pääsin kokeilemaan materiaalia myös siten, että koko luokka oli kerralla tunnilla ja minulla oli siis käytössä kokonainen puhallinorkesteri. Osa opetuskerroista on myös nauhoitettu, jotta pystyn tutkimaan omaa opetustyötäni ja kehittämään sitä, ja nauhan avulla on myös helpompi kehittyä paremmaksi kapellimestariksi.

Opetusprojekti tapahtui Rajalan koululla osana ryhmäläisten tavallista koulupäivää. Ensimmäinen opetuskerta oli syysloman jälkeen 25.10.2018 ja opetin ryhmiä kerran viikossa aina samaan aikaan ja samassa paikassa hiihtolomaan saakka. Opetuskertoja oli yhteensä 13 kertaa ja yksi opetuskerta per ryhmä oli yhden oppitunnin verran eli kestoltaan 45 minuuttia. Kutakin oppimateriaalin lukua varten olin varannut 1-2 opetuskertaa, joista ensimmäisellä kerralla tutustuttiin käsitteisiin sekä harjoituksiin ja toisella kerralla kerrattiin ne ja sitten siirryttiin harjoituskappaleisiin. Jokainen opetuskerta alkoi ryhmän soittimien virittämisellä rytmiharjoituksissa käytettävällä äänellä, joka oli jokaisessa luvussa sama. Virityksen jälkeen muistelimme yhdessä läpi edellisen viikon aiheen, josta pääsi siirtymään luontevasti tunnin aiheeseen. Aiheen esittelyn jälkeen ryhmä pääsi heti yhdessä soittaen kokeilemaan uusia käsitteitä käytännössä harjoitusten muodossa minun toimiessa kapellimestarina.

Koska opetusprojektin kohderyhmänä olivat kouluikäiset lapset, minulla piti olla lasten vanhemmilta suostumus tällaiseen kouluaikana tapahtuvaan opetukseen, ja tämän suostumuksen saaminen onnistui yhteistyössä luokan opettajan kanssa. Opetuksen osallistujia sekä palautteen antajia käsiteltiin anonymisti eikä heidän vastauksiaan voitu yhdistää vastaajiin missään opetusprojektin vaiheessa. Palautekyselyn tavoitteena oli kerätä tietoa materiaalin suunnittelun ja kehittämisen tueksi projektin aikana.

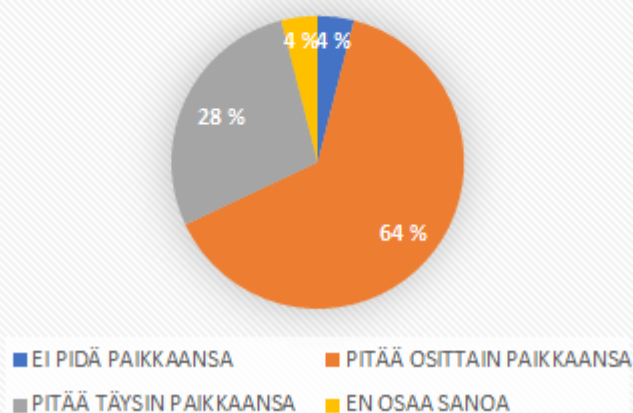
3.2 Lähtötilannekysely

Ennen opetuksen alkua keräsin oppilailta lähtötilannekyselyllä (ks. Liite 1) tietoa siitä, kuinka itsenäinen nuotinluku sujuu, kuinka kauan he olivat soittaneet ja opiskelleet musiikin perusteita ja mitä ajatuksia oppiaine heissä herätti. Kyselyssä esitin väitteitä, joihin oppilaat saivat valita seuraavista vaihtoehtoista vastauksen: Ei pidä paikkaansa, pitää osittain paikkaansa, pitää täysin paikkaansa tai en osaa sanoa. Jokaisen kysymyksen alle oppilaat saivat halutessaan vielä kertoa mahdollisia lisätietoja vapaasti.

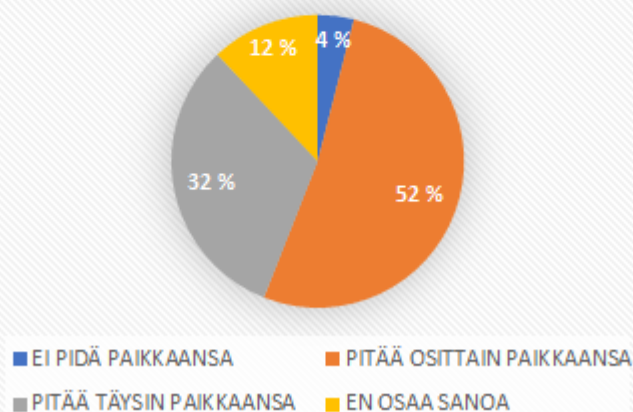
Ensimmäinen väite oli, että soittaminen ja harjoittelu itsenäisesti on helppoa, nuotinluku sujuu itsenäisesti. Suurin osa, eli 68% oli sitä mieltä, että se pitää osittain paikkaansa. 28% eli noin neljäsosan mielestä väite piti täysin paikkaansa. Loput 4% oli sitä mieltä, että nuotinluku ei suju itsenäisesti eikä soittaminen ja harjoittelu ole helppoa itsenäisesti. Monet olivat kirjoittaneet vastaukseen lisätiedoksi, että vaikeammissa kohdissa tarvitsee usein apua. Tilanne ei siis ainakaan tämän ryhmän mukaan ole niin huolestuttava kuin luulin, mutta silti vain neljäsosa koki, että soittaminen on helppoa ja sujuu itsenäisesti.

Soittaminen orkesterissa ja/tai soittotunneilla on helppoa. En tarvitse opettajan apua nuotinlukuun.

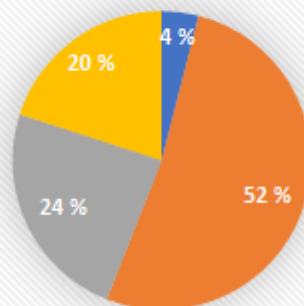
Toinen väite oli, että soittaminen orkesterissa ja/tai soittotunneilla on helppoa, en tarvitse opettajan apua nuotinlukuun. Vastaukset jakautuivat hyvin samalla tavalla kuin ensimmäisessä kysymyksessä: suurinosa oli sitä mieltä, että väite pitää osittain paikkaansa ja taas noin neljäsosan mielestä väite pitää täysin paikkaansa. 4% oli sitä mieltä, että väite ei pidä paikkaansa, ja loput 4% eivät osanneet sanoa. Taas vain neljäsosa vastaajista koki, että soittaminen on helppoa eivätkä tarvitse apua nuotinlukuun, kun loput taas kokivat tarvitsevansa apua.

Musiikin teoriassa ja säveltapailussa opiskellut asiat ovat selkeitä ja helposti omaksuttavissa.

Kolmas väite oli, että musiikin teoriassa ja säveltapailussa opiskellut asiat ovat selkeitä ja helposti omaksuttavissa. Edelleen 4% oli sitä mieltä, että väite ei pidä paikkaansa, kun taas kolmasosa vastaajista oli sitä mieltä, että väite pitää täysin paikkaansa. Puolet vastaajista oli osittain samaa mieltä, ja 12% ei osannut sanoa.

Musiikin teorian ja säveltapailun tunneilla opitut asiat ovat helppo siirtää itsenäiseen harjoitteluun, orkesteriin ja/tai soittotunneille. Ymmärrän, miksi musiikin teoriaa opiskellaan soittamisen lisäksi.

■ EI PIDÄ PAIKKAANSA ■ PITÄÄ OSITTAIN PAIKKAANSA ■ PITÄÄ TÄYSIN PAIKKAANSA ■ EN OSAA SANOA

Viimeinen väite oli, että musiikin teorian ja säveltapailun tunneilla opitut asiat ovat helppo siirtää itsenäiseen harjoitteluun, orkesteriin ja/tai soittotunneille, ymmärrän, miksi musiikin teoriaa opiskellaan soittamisen lisäksi. Tämä kysymys oli vaikein ja viidesosa vastaajista ei osannut sanoa. Neljäsosa vastaajista oli sitä mieltä, että väite pitää täysin paikkaansa. Puolet vastaajista oli osittain samaa mieltä, ja 4% koki, että musiikin perusteiden tunneilta opittuja asioita ei ole helppoa siirtää muuhun soittoon eikä ymmärtänyt miksi musiikin teoriaa ylipäätään opiskellaan. En osaa sanoa vastauksien määrä vahvistaa epäilyksiäni siitä, että musiikin perusteet koetaan irrallisena osana muusta musiikin harrastamisesta eikä ymmärretä, miksi sitä opiskellaan soittamisen lisäksi.

Kyselyn vastaukset vahvistivat käsityksiäni musiikin perusteiden tämän hetkisestä tilanteesta, mutta tilanne ei vaikuttanut aivan niin huolestuttavalta mitä itse olin alun perin pelännyt. Nuotinluku koettiin yleensä ymmärrettäväksi ja helpoksi, mutta vaikeimmissa kohdissa moni tuntuu tarvitsevan vielä opettajan apua. Itsenäisesti soittaminen on siis haastavaa, joten sitä pitäisi jotenkin vahvistaa ja kehittää. Uskon, että musiikin perusteiden opetusta ja oppimateriaaleja kehittämällä näihin haasteisiin voidaan varmasti vastata tulevaisuudessa.

3.3 Kokemukset

Yksi opetuskerta oli oppitunnin (45 min) mittainen. Pysin pitämään tunneilla samanlaisen rakenteen koko opetusprojektin ajan. Tunti alkoi soittimien virityksellä materiaalin kaikissa harjoituskappaleissa käytetyllä äänellä sekä lyhyellä kertauksella edellisen kerran asioista. Materiaali eteni loogisessa järjestyksessä ja uudet asiat opetettiin aina jo opittuihin käsitteisiin peilaten ja verraten. Etenkin rytmiharjoitukset näin tehtynä olivat materiaalin sekä opetusprojektin parasta antia ja onnistuivat mielestäni parhaiten. Myös erilaisten esityserköntöjen mukaan toimimisen harjoittelu materiaalin avulla

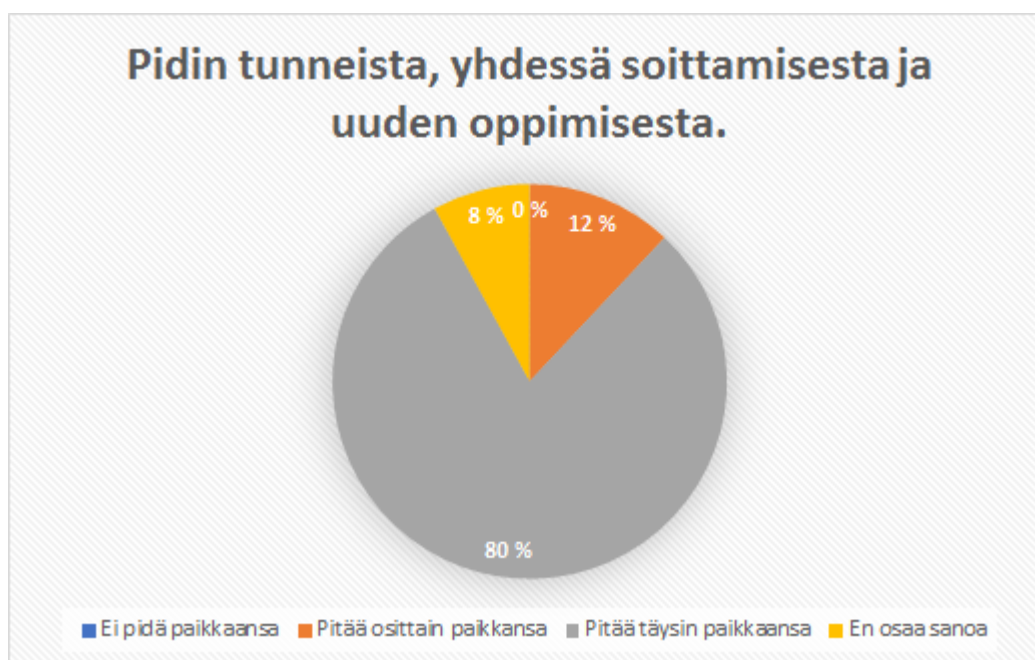
onnistui todella hyvin. Teoreettiset käsitteet oli helpompi ymmärtää ja jäivät oppilailla paremmin mieleen, kun he pääsivät kokeilemaan niitä heti käytännössä.

Opetusprojektista saadut kokemukset vahvistivat näkemystäni siitä, että tällaiselle opetusmateriaalille on todella tarvetta ja kysyntää. Materiaali toimi tunneilla hyvin ja se palveli käyttötarkoitustaan, ja ryhmäläiset myös pitivät tunneilla soitetuista kappaleista. Materiaali antoi tunneille selkeän ja helposti seurattavan rakenteen, ja sen ansiosta ryhmäläiset tiesivät yleensä hyvin missä mennään ja mitä tehdään.

Tunneilta saadut kokemukset myös toivat esiin erilaisia kehitysideoita materiaalia varten: harjoituksilla ja harjoituskappaleilla olisi hyvä olla nimet, jotta opetusta olisi vieläkin helpompi seurata. Materiaali olisi myös hyvä painaa vihkoiksi, sillä yksittäiset monisteet eivät näyttäneet selviävän kymmenvuotiaiden repuissa ehjänä ja tallessa seuraavaa tuntia varten. Itse opin tunneilla paljon ryhmän ohjaamisesta sekä kapellimestarin työstä, ja uskon että tästä kokemuksesta on paljon hyötyä tulevaisuudessa.

3.4 Palautekysely

Opetusprojektin lopuksi teetin tunneista ja oppimateriaalista palautekyselyn (ks. Liite 2) pienryhmille. Palautekyselyn avulla pyrin selvittämään, onnistuiko projekti ja miten opetusta ja oppimateriaalia voisi tulevaisuudessa kehittää. Tavoitteena oli ollut, että oppilaille jää tunneista olo, että he ovat saaneet lisäapua ja vahvistusta musiikin perusteisiin ja soittamiseen, ja tietysti että tunnit ovat olleet mukavia ja opettavaisia. Palautekyselyn toteutin samalla tavalla kuin lähtötilannekyselyn, eli esitin väitteitä ja vastausvaihtoehdot olivat edelleen samat: Ei pidä paikkaansa, pitää osittain paikkaansa, pitää täysin paikkaansa tai en osaa sanoa. Vastauksen alle sai myös kertoa vapaasti lisätietoja kustakin vastauksesta ja kyselyn lopuksi sai kertoa, mikä oli parasta tunneissa ja vapaata palautetta.

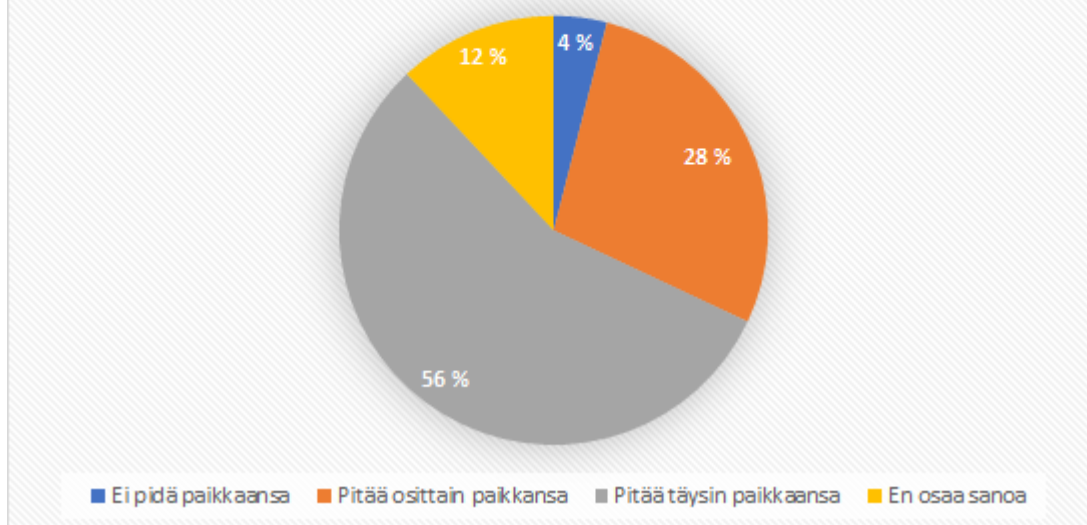

Ensimmäinen väite oli, että pidin tunteista, yhdessä soittamisesta ja uuden oppimisesta. Suurinosa, 80% oli sitä mieltä, että väite pitää täysin paikkaansa. Muutama vastaaja oli osittain samaa mieltä, 8% ei osannut sanoa. Pääosin palaute tunteista oli todella positiivista ja monet kertoivat, että parasta tunteissa oli soittaminen ja opettaja. Olen siis edelleen sitä mieltä, että yhdessä soittaminen on paras ja mielekäs tapa oppia.

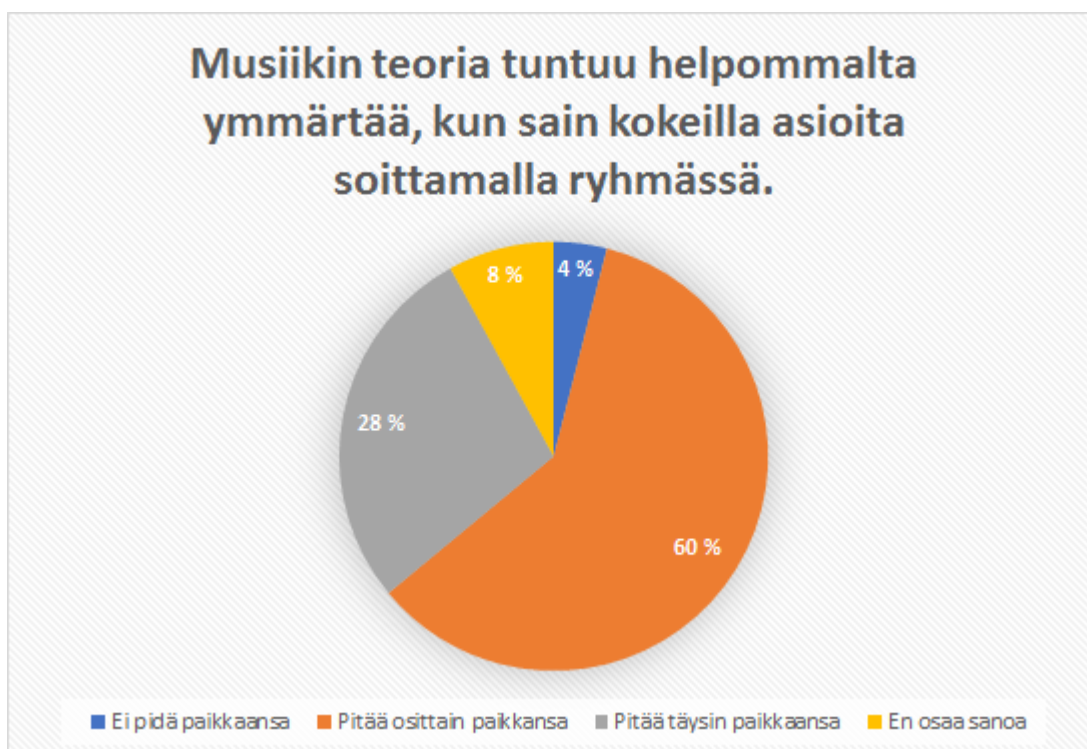
Toinen väite oli, että opin uusia asioita/sain kertausta jo oppimiini asioihin. Taas valtaosa, 72% oli täysin samaa mieltä. Neljäsosa vastaajista oli osittain samaa mieltä ja 4% ei osannut sanoa. Moni kertoi lisätiedoissa oppineensa paljon uutta, ja että uuden oppiminen oli ollut kivaa.

Sain nuotinlukuun ja soittamiseen lisää varmuutta. Nuotinluku ja soittaminen sujuu helpommin.

Kolmas väite oli, että sain nuotinlukuun ja soittamiseen lisää varmuutta, nuotinluku ja soittaminen sujuu helpommin. Hieman yli puolet vastaajista oli sitä mieltä, että väite pitää täysin paikkaansa, neljäsosa oli osittain samaa mieltä. 4% koki, että väite ei pidä paikkaansa ja 12% ei osannut sanoa.

Musiikin teoria tuntuu helpommalta ymmärtää, kun sain kokeilla asioita soittamalla ryhmässä.

Viimeinen väite oli, että musiikin teoria tuntuu helpommalta ymmärtää, kun sain kokeilla asioita soittamalla ryhmässä. Valtaosa, 60% oli sitä mieltä, että väite pitää osittain paikkaansa, neljäsosan mielestä väite piti täysin paikkaansa. 4% mielestä musiikin teoria ei tuntunut helpommalta ymmärtää, ja 8% ei osannut sanoa.

Opetusprojekti onnistui yli odotusteni ja palautekyselyn vastaukset ovat olleet vaikuttavaa luettavaa. Ryhmäläisistä valta-osa on pitänyt tunneista, oppinut uutta ja saanut lisää varmuutta soittamiseen, mitkä olivat tärkeimpiä opetusprojektille asetettuja tavoitteita. Materiaali on siis toiminut ja sitä on onnistuneesti hyödynnetty opetusprojektissa ja ryhmäläiset ovat samalla nauttineet yhdessä soittamisesta ja oppimisesta. Ryhmän opettajana ja materiaalin tuottajana en voisi olla tuloksiin tyytyväisempi, vaikka materiaalissa onkin vielä kehitettävää ja hyödyntämätöntä potentiaalia.

Ryhmässä osalla oli vaikeaa keskittyä opetukseen ja kuunnella hiljaa soitin valmiina, joten välillä iso osa tunnista kului siihen, että saatiin hiljaisuus, kun joku puhuu ja ettei kukaan soita silloin. Kappaleissa tuli myös välillä vastaan oppilaille kokonaan uusia ääniä, joihin sitten etsittiin sormituksia yhdessä ja tästä syystä osa koki, että lukujen lopussa olevat kappaleet olivat liian vaikeita. Myös heillä, jotka eivät harjoitelleet kappaleita kotona tai soittotunneilla, oli vaikeuksia pysyä muun ryhmän mukana opetusprojektin edetessä. Nämä seikat selittävät mielestäni sitä, miksi 4% ei kokenut oppivansa ja ymmärtävänsä musiikin perusteita paremmin opetusprojektin avulla.

Koen, että lähtötilanne- sekä palautekyselyn avulla saatu informaatio oli luotettavaa, sillä kaikki opetukseen osallistuneet vastasivat kyselyihin ja he saivat vastata niihin itsenäisesti ja anonyymisti. Koen myös, että kyselyistä saatu informaatio vastasi sitä mielikuvaa, mikä minulle itselleni tunneista ja oppilaiden oppimisesta jäi. Oppilaat myös kertoivat minulle kokemuksistaan ja palautetta koko projektin ajan ja se palaute on ollut linjassa kyselyillä kerätyn informaation kanssa.

4 SOLFAA SOITTAEN -KEHITTÄMISTYÖ

4.1 Kehittämistyön tavoitteet

Kehittämistyön tavoitteena on luoda oppimateriaali, joka palvelee entistä paremmin erilaisia musiikin oppijoita. Materiaalin ei tosin ole tarkoitus syrjäyttää tai korvata jo olemassa olevia musiikin perusteiden oppimateriaaleja, vaan olla lisätyökalu opettajille muun materiaalin tueksi. Musiikin perusteiden opetuksessa ja oppimateriaaleissa tulisi mielestäni paremmin ottaa huomioon alan erityispiirteet eli se, että yleensä opiskelijat soittavat hyvin erilaisia soittimia ja aiemmin hankitun musiikin perusteiden osaamisen taso voi vaihdella ryhmän sisällä suuresti. Olen yrittänyt integroida omaan soitonopetustyöhöni musiikin perusteiden opetusta, mutta se on yleensä haastavaa, koska oppilas on niin keskittynyt läksykappaleeseen sekä soittimeensa, ja siksi musiikin perusteet jäävät mielestäni irralliseksi osaksi muusta soittoharrastuksesta. Tähän samaan päätelmään tulivat myös Ilomäki ja Holkkola artikkelissaan *Musiikin perusteet ja muuttuva oppimiskäytäntö* (2013).

Oppimateriaalin on tarkoitus helpottaa oppilaiden ja opettajien työtä kotona, soittotunneilla ja yhteismusisoidessa. Teoreettiset, abstraktit käsitteet avautuvat paremmin, kun niitä päästään heti kokeilemaan omalla soittimella soittaen ja sitten ryhmässä soittaen aidossa asiayhteydessään eli harjoituskappaleessa. Nuotinlukutaito kehittyy, asiat jäävät paremmin mieleen kokeilemalla, sanasto sekä muut soittimet tulevat tutummaksi ja ryhmässä saa lisää yhteismusisointi kokemusta. Opettajalle tällainen opetusmateriaali ja tapa antaa paljon uutta opittavaa, mutta vaatii myös varsin laajaa perehtymistä eri soittimiin ja musiikin johdon perusteisiin. Itse koen saavani tästä kehitystyöstä kattavan kuvan musiikin perusteiden opettamisen tämän hetkisestä tilasta ja sen opetusmateriaaleista, sekä saan kokemusta orkesterin johtamisesta, säveltämisestä ja opetusmateriaalin tuottamisesta.

Materiaalin tavoitteena on olla instrumentaatiossaan hyvin joustava, eli materiaali on tehty siten että sitä voi soittaa lähes minkälaisella kokoonpanolla tahansa. Opinnäytetyön tilaajan vuoksi se on alun perin tehty alkeispuhallinorkesterille, mutta harjoitusvihkot toimivat myös sekä itsenäisesti ja pienemmälläkin ryhmällä. Rytmiharjoitukset on mahdollista soittaa myös pelkillä lyömäsoittimilla ilman sävelkorkeuksia eikä nuotinlukuakaan tarvitse kokonaan osata, jotta voi soittaa mukana. Materiaali toimii siis hyvin monenlaisissa eri tilanteissa myös musiikkiopistojen ulkopuolella esim. peruskoulun musiikin tunneilla, kansalaisopistoissa sekä leireillä, joissa saatavilla olevat instrumentit voivat olla rajallisia.

Tämän materiaalin avulla musiikin perusteet voidaan viedä myös mielekkäämmässä muodossa musiikkiluokkien ja -opistojen ulkopuolelle osaksi peruskoulun yleistä musiikinopetusta. Näin musiikin perusteet eivät jää vain pienen, pääsykokein valitun osan etuoikeudeksi, ja siten voitaisiin kaventaa musiikin harrastajien ja muun väestön välistä kuilua. Pidemmällä aikavälillä se voisi muokata musiikin ja sen harrastamisen vanhentuneita käsityksiä ja muun väestön ennakkoluuloja musiikin opiskelusta. Musta-valkoinen ajattelu ja kahtiajako musikaalisiin ja ei-musikaalisiin ihmisiin pitäisi mielestäni lopettaa, sillä musiikin pitäisi kuulua meille kaikille ja kaikilla pitäisi olla tasavertainen mahdollisuus sen opiskelemiseen.

4.2 Materiaalin tuottaminen

Aloitin oppimateriaalin kehitystyön tutustumalla jo olemassa oleviin, tunnettuihin ja paljon käytettyihin musiikin perusteiden oppimateriaaleihin. Rajasin tarkastelun koskemaan alkeisopetusta eli vastaamaan sisällöltään entistä musiikin teorian ja säveltapailun 1/3-kurssia, joka vastaa nykyisellään musiikin perusteiden alkeistasoa. Tarkastelun kohteiksi valikoituivat seuraavat oppimateriaalit:

- Priit Raik: Perusaskel 1 – Musiikinteorian ja säveltapailun oppikirja (2002)
- Anneli Valli, Juha Leinonen: Perusaste 1 – Musiikin teorian ja säveltapailun oppijakso (1999)
- Kalevi Hampinen: Musiikki laulaen ja kirjoittaen 1/3 (1992)
- Seija-Sisko Raitio: Lection Sonorum – Teorian ja säveltapailun oppijakso: Peruskurssi (1970)
- Olli Harala, Tero Mäkinen: Skaala - Rytmi- ja säveltapailuharjoituksia: Peruskurssit 1-3 (1988)

Musiikin perusteiden alkeismateriaalin tarkastelu antoi minulle tietoa musiikin perusteiden käsitteistä ja opetussisällöistä sekä siitä, missä laajuudessa ja järjestyksessä käsitteet ja sisällöt tulevat esitellyiksi eri oppimateriaaleissa. Selvitystyöni tuloksena havaitsin, että eri oppimateriaalit tutustuvat käsitteisiin hyvin erilaisessa järjestyksessä ja ne myös poikkeavat sisällöiltään hieman.

Tarkastelun pohjalta aloin suunnitella oman oppimateriaalipakettini sisältöjä ja rakennetta. Rajasin musiikin perusteiden alkeet kattamaan seuraavanlaiset sisällöt: Duuri- ja mollisävellajit kahteen etumerkkiin asti, $\frac{4}{4}$ -, $\frac{3}{4}$ - ja $\frac{2}{4}$ -tahtilajit, suuret ja pienet intervallit priimistä oktaaviin, aika-arvot kuudestaostaasuotista kokonuottiin niitä vastaavine taukoineen, nyanssimerkinnät pianosta forteen, tempomerkinnät Largosta Allegroon sekä yleisimmät esitysmarkinnat. Koin tärkeäksi sisällyttää materiaaliini mahdollisimman monipuolisen kokoelman erilaisia musiikin merkitsemistöjä, jotta oppilas saisi mahdollisimman kattavan kuvan musiikin perusteiden alkeista. Tuotin materiaalin ja sävelsin harjoitukset itse ja tulevaisuudessa julkaisen sen sähköisenä, jotta sen voi tulostaa käyttöön vaivattomasti.

Koska tuotin materiaalin alkeispuhallinorkesterille, siitä oli tehtävä useampi eri versio eri instrumenteille ja transponoivuuksille. Tutustuin siis jo olemassa olevaan alkeispuhallinorkesteria käsittelevään kirjallisuuteen sekä nuottimateriaaleihin ja myös yksittäisten puhaltimien soitinkouluihin, jotta saisin mahdollisimman kattavan kuvan alkeispuhallinorkesterin eri instrumenteista, niiden transponoivuuksista, sekä siitä, miten kullekin niistä voisi säveltää. Minulla oli ennestään jo paljon osaamista erilaisista puupuhaltimista, joten niihin minun ei tarvinnut enempää perehtyä tämän projektin tiimoilta. Vaskipuhaltimet taasen olivat minulle hyvin vieraita, joten niihin lähdin perehtymään projektin tilaajan avustamana. Sain Rajalan koululta vuokralle baritonitorven, jota opettelin soittamaan opiskelutoverini avustamana, ja sain hänen opastuksessaan myös paljon tietoa muistakin vaskisoittimista. Tämän tiedonkeruun pohjalta oli helpompi lähteä säveltämään kappaleita puhallinorkesterille ja koota lopulta toimiva oppimateriaali, joka kattaa kaikki perinteisen puhallinorkesterin soittimet.

Materiaalin tuotin kokonaan sähköisesti hyödyntäen Sibelius-nuotinnusohjelmaa, Microsoft Office Word-ohjelmaa sekä Microsoft Paint-työkalua. Sävelsin ja nuotinsin kaikki kappaleet Sibeliuksella, kirjallisen työn ja lopullisen materiaalin työstin Word-ohjelmalla ja Paint-työkalua käytin kuvatiedostojen muokkaamiseen ja rajaamiseen. Sibeliuksessa nuottien saaminen lopulliseen materiaalin Word-tiedostoon oli yksi projektin monimutkaisimpia vaiheita: Sibeliuksessa nuotista piti ottaa Print-välilehdellä tietyllä zoomauksella kuvakaappaus, jonka vein muokattavaksi ja rajattavaksi Paint-työkaluun ja sieltä Word-tiedostoon. Koska tein lähes jokaiselle instrumentille oman version oppimateriaalista, tällä tavalla vietäviä nuotteja oli todella paljon ja se oli hyvin aikaavievää. Puhallinorkesterin soittimet myös asettivat omat haasteensa materiaalille, sillä halusin "hävittää" eri soittimien transpo-noivuudet, jotta harjoituksissa ja kappaleissa kaikilla olisi sama sävellaji, jota harjoitellaan. Tämä tarkoitti lopullisista nuoteista sävellajien vaihtamista ja häivyttämistä Paint-työkalun avulla, koska sävellajeja ei vain voinut vaihtaa tai poistaa Sibeliuksessa.

The image shows a musical score for a woodwind and brass ensemble. The instruments listed on the left are: Flute, Oboe, Clarinet in Bb, Alto Saxophone, Tenor Saxophone, Horn in F, Trumpet in Bb, Baritone, Trombone, Tuba, and Glockenspiel. The score is written in common time (C) and consists of four measures. The instruments are grouped into woodwinds (top), brass (middle), and Glockenspiel (bottom). The music is arranged in a grand staff format with multiple staves for each instrument. The notation includes various note values, rests, and articulation marks.

Kuva 1: Kuvakaappaus Sibelius-nuotinnusohjelmasta. Tällä luomallani partituuri-pohjalla sävelsin kaikki harjoitukset ja harjoituskappaleet.

4.3 Oppimateriaalin esittely

4.3.1 Kahdeksan erilaista versiota

Kehitystyön tuloksena syntyi kullekin instrumentille noin 20 sivun laajuinen harjoitusvihko, johon on tiivistetty musiikin perusteiden alkeet. Sen avulla kuka tahansa instrumentista riippumatta voi lähteä tutustumaan musiikin perusteisiin taustastaan riippumatta, yksin tai ryhmässä, itsenäisesti tai ohjattuna. Versioita on kahdeksan erilaista: neljä eri versiota C-vireisille soittimille, kaksi B-vireisille, yksi Es-vireisille ja yksi F-vireisille. In C part 1 sopii korkeille C-vireisille instrumenteille eli huilulle ja tässä tapauksessa myös kellopelille. In C part 2 on lähes sama kuin In C part 1, mutta oktaavia alemmaa ja se on suunniteltu oboelle. In C part 3:ssa käytössä on F-avain ja se on suunniteltu pasuunalle. In C part 4 on lähes sama kuin In C part 3, mutta oktaavia alemmaa ja se on taasen suunniteltu tuuballe. In B part 1 on korkeampi stemma b-vireisille instrumenteille kuten klarinetille ja trumpetilille. In B part 2 on In B part 1:n matalampi versio ja suunniteltu tenorisaksofonille sekä baritonitorvelle. In Es part 1 on suunniteltu yksinomaan alttosaksofonille ja In F part 1 vastaavasti käyrätorvelle.

Kuva 2: Nuottiesimerkki ensimmäisen luvun ensimmäisestä harjoituksesta. Ylempänä huilun versio ja alempana oboen versio, eli sama stemma, mutta oktaavia alemmaa.

Oppimateriaalini koostuu kuudesta luvusta, joissa jokaisessa harjoitellaan yksi duuri- ja mollisävel-laji, pari uutta aika-arvoa niitä vastaavine taukoineen ja muutama intervalli sekä musiikkisanastoa. Näiden lisäksi kussakin luvussa tutustutaan myös uuteen tahtilajiin, rytmeihin, dynamiikkaan ja erilaisiin esitysmerkintöihin. Jokainen luku alkaa jonkin yhden keskeisen musiikin lainalaisuuden esittelyllä (esimerkiksi sävelnimet ja -korkeudet, kohotahti tai kolmisointu). Jokaisessa luvussa on ensin harjoituksia, joiden avulla tutustutaan uusiin asioihin jo aiemmin opittuun peilaten, yhdessä soittaen. Luvun lopussa on pidempiä ja haastavampia harjoituskappaleita, joissa yhdistellään kaikkea opittua ja harjoitellaan erilaisten esitysmerkintöjen mukaan toimimista.

4.3.2 Luku 1

Ensimmäisessä luvussa tutustutaan nuottiviivastoon ja sen lukemiseen. Ensimmäiset opiskeltavat sävellajit ovat C-duuri ja a-molli, ja kaikki luvun harjoitukset ja kappaleet ovat C-duurissa tai a-mollissa. Ensimmäiset kuunneltavat ja harjoiteltavat intervallit ovat priimi ja suuri sekunti, ja harjoituksissa ja kappaleissa on käytetty vain näitä kahta intervallia. Ensimmäiset aika-arvot ovat neljäsosanuotti, neljäsosatauko, puolinuotti ja puolitauko, ja ainoastaan näitä on käytetty luvun harjoituksissa ja kappaleissa. Ensimmäinen harjoiteltava tahtilaji on $\frac{4}{4}$, ja sen avulla harjoitellaan peruspulsstin löytämistä ja ylläpitämistä neljäsosanuoteilla. Luvussa harjoitellaan myös neljäsosanuotin soittoa tahdin eri osille. Samalla tavalla harjoitellaan puolinuottia ja puolitaukoa, ja lopuksi yhdistellään näitä kaikkia sekä harjoitellaan intervaleja. Ensimmäisen luvun harjoituskappaleissa tutustutaan vielä forte-merkkiin, kertausmerkkiin, yhdyskaareen sekä Andante-termiin.

Andante

Kuva 3: Kuvassa ensimmäisen luvun viimeinen harjoituskappale. Tämä versio on tehty pasuunalle.

4.3.3 Luku 2

Toisessa luvussa tutustutaan sävelnimiin sekä oktaavialoihin. Uudet opittavat sävellajit ovat F-duuri ja d-molli, ja näiden yhteydessä tutustutaan myös siihen, miten alennusmerkki toimii. Alennusmerkkiä hyödynnetään myös uusien intervallien, suuren ja pienen terssin, harjoittelussa. Uusia aika-arvoja ovat kokonuotti, kokotauko, kahdeksasosanuotti ja kahdeksasosatauko. Harjoituksissa tutustutaan näihin edellisessä luvussa opittuihin aika-arvoihin peilaten, ja lopuksi eri aika-arvoja ja myös intervaleja yhdistellään harjoituksissa. Harjoituskappaleissa tutustutaan vielä näiden lisäksi Common time-merkkiin, piano-merkkiin, aksenttiin sekä Adagio-termiin.

Adagio

Kuva 4: Harjoituskappale toisesta luvusta. Tämä versio on tuuballe.

4.3.4 Luku 3

Kolmannessa luvussa tutustutaan kolmisointuun jo opituissa sävellajeissa. Uudet sävellajit tässä luvussa ovat B-duuri ja g-molli. Uusia intervaleja taasen ovat kvartti ja kvintti. Uusia aika-arvoja ovat kuudestoistaosuusuotti, kuudestoistaosatauko ja pisteellinen puolinuotti, samalla tutustutaan pisteeseen. Taas harjoituksissa tutustutaan uusiin aika-arvoihin jo aiemmin opittuihin aika-arvoihin peilaten ja lopuksi eri aika-arvoja ja intervaleja yhdistellään. Toinen harjoiteltava tahtilaji tulee tässä luvussa ja se on $\frac{3}{4}$ -tahtilaji. Harjoituskappaleissa tutustutaan vielä lisäksi D.C. al Coda-merkintään, Codaan, fermaattiin, mezzoforte-merkkiin, ritardandoon ja Allegro-termiin.

Kuva 5: Kuvassa esimerkki siitä, miten uusia aika-arvoja harjoitellaan jo aiemmin opittuihin aika-arvoihin peilaten. Tämä versio on klarinetille ja trumpetille.

4.3.5 Luku 4

Neljännessä luvussa tutustutaan kohotahtiin. Uusia sävellajeja ovat G-duuri ja e-molli, ja samalla tutustutaan myös ylennysmerkkiin. Uusia intervaleja ovat suuri seksti, suuri septimi ja oktaavi. Viimeiset uudet aika-arvot ovat pisteellinen neljäsosanuotti ja pisteellinen neljäsosatauko. Tästä eteenpäin ei tule enää uusia aika-arvoja, vaan jatkossa tutustutaan kaikkein yleisimpiin rytmeihin eli erilaisten aika-arvojen yhdistelmiin: neljännessä luvussa ensimmäinen tällainen rytmi on synkooppi. Harjoituksissa opetellaan myös pisteellisen neljäsosanuotin ja kahdeksasosanuotin yhdistämistä. Harjoituskappaleissa tutustutaan vielä lisäksi mezzopiano-merkkiin, tenuto-viivoihin, subito-merkkiin, D.S. al Fine-merkintään, Segnoon, Fineen ja Largo-termiin.

Kuva 6: Kuvassa on neljännen luvun ensimmäinen harjoituskappale. Tämä versio on tenorisaksofonille ja baritonitorvelle.

4.3.6 Luku 5

Viidennessä luvussa tutustutaan palautusmerkkiin. Viimeiset tutustuttavat sävellajit ovat D-duuri ja h-molli. Tässä luvussa tutustutaan myös jäljellä oleviin intervaleihin eli pieneen sekuntiin, pieneen sekstiin ja pieneen septimiin. Uusia rytmejä ovat kahdeksasosanuotti yhdistettynä kahteen kuudestoistaosanuottiin ja pisteellinen kahdeksasosanuotti yhdistettynä kuudestoistaosanuottiin, ja näitä soitetään harjoituksissa myös toistensa peilikuvana. Tässä luvussa tutustutaan myös materiaalin viimeiseen uuteen tahtilajiin, joka on $2/4$ -tahtilaji. Harjoituksissa kokeillaan myös palautusmerkin mukaan toimimista. Harjoituskappaleissa tutustutaan vielä näiden lisäksi staccato-pisteisiin, crescendo- ja diminuendo-merkkeihin, accelerandoon, a tempoon ja Moderato-termiin.

Kuva 7: Kuvassa harjoituskappale luvusta 5, jossa harjoitellaan $2/4$ -tahtilajia sekä uusia rytmejä. Tämä versio on tehty alttosaksofonille.

4.3.7 Luku 6

Luku kuusi on kertausluku, johon on koottu yhteen kaikki, mitä luvuissa 1-5 on käyty läpi. Tästä luvusta on helppoa nopeasti tarkistaa, jos joku termi tai merkki on unohtunut. Sinne on koottu kaikki sävellajit, intervallit, aika-arvot, rytmit, musiikkisanasto sekä esitysmarkinnat. Luvussa ei ole harjoituksia, mutta luvun lopussa on pari harjoituskappaletta, jotka yhdistelevät lähes kaikkea materiaalista opiskeltua. Viimeisessä luvussa tutustutaan myös yhteen uuteen rytmiin: trioliin, jota harjoitellaan toisessa harjoituskappaleessa, ja samalla tutustutaan myös ensimmäisen ja toisen maalin merkintätapaan.

Kuva 8: Kuudennen luvun viimeisessä harjoituskappaleessa yhdistellään monipuolisesti erilaisia materiaaleissa käsiteltyjä termejä ja merkintätapoja. Tämä esimerkki on käyrätorven versiosta.

4.4 Materiaalin tulevaisuus

Tällä erää materiaali kattaa siis kahdeksan erilaista noin 20 sivun laajuista soittovihkoa eri soittimille ja se antaa selkeän kuvan musiikin perusteiden alkeista. Jatkossa aion kehittää materiaalia siten, että teen siihen opettajan oppaan. Opas auttaa ryhmän vetäjää ymmärtämään puhallinorkesteria paremmin ja sen sisältämiä lainalaisuuksia, jotka ovat osaltaan vaikuttaneet materiaaliin (esimerkiksi eri soittimien transponoivuus). Soittovihkoihin lisään mukaan myös eri instrumenttien sormitustaulukot, sillä niistä olisi apua niin soittajalle kuin ryhmän vetäjälle, jos materiaalissa tulee vastaan uusia ääniä, joita ei vielä osata. Tulevaisuudessa tuotan materiaaliin myös erillisen biisivihkon, jossa olisi isompia ja haastavampia konserttikappaleita ja sovituksia jo olemassa olevista kappaleista. Muokkaan materiaalista myös version jousiorkesterille, jolloin se palvelee entistä suurempaa joukkoa musiikin harrastajia. Myös kääntäminen eri kielille ei pitäisi olla haastavaa, ja silloin materiaali olisi merkityksellinen myös kansainvälisesti. Materiaalissa on siis paljon potentiaalia ja kehitysmahdollisuuksia tulevaisuutta varten.

Aion tuotteistaa materiaalin ja markkinoida sitä musiikkiopistoille, orkestereille sekä kouluille ja tämän vuoksi materiaali kokonaisuudessaan ei ole tämän opinnäytetyön liitteenä. Tulevaisuudessa aion julkaista materiaalin sähköisesti eli sen voi ladata netistä käyttöön joko älylaitteelta luettavaksi tai tulosteiksi. Työn tilaaja on myös kiinnostunut painattamaan materiaalin vihkoiksi omaan käyttöön tulevaisuudessa. Uskon, että tuotteelleni on kysyntää eri puolilla Suomea ja että se tulee todella tarpeeseen. Odotan innolla mitä tulevaisuus tuo eteeni ja miten materiaali tästä kehittyy.

5 YHTEENVETO JA TULOKSET

Opetusprojekti onnistui mielestäni todella hyvin ja myös palautekyselyllä kerätty informaatio oppilaiden kokemuksista kertoo onnistuneesta projektista. Opetusprojektissa onnistuin yhdistämään ryhmämuusiointitilanteen musiikin perusteiden oppituntiin, ja se teki oppimisesta mielekkäämpää ja helpompaa oppilaille. Lähtötilannekyselyn perusteella oppilaat kaipasivat apua ja vahvistusta musiikin perusteiden osaamiseensa ja palautekyselyn mukaan näin kävikin: oppilaat pitivät materiaalista, opettajasta ja yhdessä soittamisesta ja kokivat saaneensa apua musiikin perusteiden opiskeluun. Itse sain opetusprojektista arvokasta kokemusta ryhmän ohjaamisesta sekä kapellimestarin työstä, ja näistä on varmasti hyötyä minulle tulevaisuudessa musiikkialalla.

Oppimateriaalista muodostui juuri sellainen kuin olin ajatellut: se on selkeä ja kattaa musiikin perusteiden alkeet monipuolisesti ja ymmärrettävästi. Se tuo musiikin perusteiden teoreettiset käsitteet käytäntöön ja näkyväksi sekä kuultavaksi yhdellä kertaa, ja se auttaa oppilaita ymmärtämään käsitteet käytännössä. Uskon, että oppilaat sekä opettajat voivat hyödyntää materiaalia monipuolisesti niin kotona, soittotunneilla kuin yhteismusisoidessa. Itse koen saaneeni materiaalin tuottamisesta paljon uutta ja erilaista osaamista. Materiaalin tuottamisesta minulla ei ollut alun perin minkäänlaista kokemusta, joten pääsin oppimaan sitä suoraan itse tekemällä. Myös säveltäminen ja nuotintaminen oli vielä varsin uutta ennen projektia, joten sain niihinkin lisää osaamista ja varmuutta. Myös musiikin perusteisiin ja sen oppimateriaaleihin tutustuminen on ollut varmasti hyödyllistä tulevaisuutta varten ja olen saanut myös tärkeitä kontakteja työelämää varten projektin myötä.

Työ on merkittävä jo siitäkin syystä, että sen avulla musiikin perusteet voidaan viedä helposti osaksi peruskoulujen musiikinopetusta sekä mahdollistaa sen opiskelu myös erilaisissa yleissivistävissä koulutusyksiköissä sekä -yhteisöissä. Tämä madaltaa kynnystä tarjota musiikin perusteiden opetusta vain pääsykokein valitulle joukolle musiikin harrastajia, mikä voi lisätä musiikin harrastuneisuutta myös yhteiskunnallisella tasolla. Musiikki kuuluu mielestäni kaikille, ja kehittämistyöni avulla pystyn edesauttamaan tätä aatetta.

Kaiken kaikkiaan projekti oli menestys enkä malta odottaa, miten se lähtee tästä etenemään tulevaisuudessa. Projekti oli opinnäytetyöksi varsin laaja, mutta luulen että olen silti vasta aivan alussa aloittamallani matkalla. Haaveeni käytännönläheisemmästä ja paremmin erilaiset oppijat huomioivasta musiikin opetuksesta elää yhä vahvana ja haluan jatkossakin työssäni edistää tätä pyrkimystä. Tämä on ensimmäinen askel kohti sitä unelmaa ja uskon, että matka tästä vain jatkuu ja saan muitakin matkalleni mukaan avuksi.

LÄHTEET

Painetut lähteet:

ASIKAINEN, K. 2005. Säveljonon hallinta ja musiikin teoria-aineiden oppimisvaikeudet. Sibelius-Akatemian koulutusjulkaisuja 13, 7-8. Helsinki: Sävellyksen ja musiikinteorian osasto, Sibelius-Akatemia.

HAMPINEN, K. 2008. Musiikkia laulaen ja kirjoittaen 1/3. Ylistaro: RinStar-Kustannus.

HARALA, O. & MÄKINEN, T. 1988. Skaala - Rytm- ja säveltapailuharjoituksia: Peruskurssit 1-3. Tampere: Nuottikuva Oy

ILOMÄKI, L. & HOLKKOLA, M. 2013. Musiikin perusteet ja muuttuva oppimiskäsitys. Teoksessa: Musiikkikasvattaja. Kohti reflektiivistä käytäntöä. Toim. JUNTUNEN, M-L., NIKKANEN, H. & WESTERLUND, H., 204-205. Juva: PS-kustannus.

JURVANEN, H. & LEINONEN, M. 2002. "Tosissaan, muttei liian vakavasti". Musiikinteoriaa ja säveltapailua peruskurssitasolle käytännön kautta, 6-7. Tampere: Pirkanmaan ammattikorkeakoulu, opinnäytetyö.

PAULIN-HÄMÄLÄINEN, P. 2003. Pieni puhaltaja - Soittovihko puhallinsoittimien ryhmäopetukseen. Helsinki: WSOY.

PYYMÄKI, P. 2004. Suomalainen puhallinorkesterikoulu - ensimmäisen puolen vuoden yhteissoittomateriaali. Kuortane: 7ikko-kustannus Ay/Edition 7.

RAIK, P. 2002. Perusaskel 1 - Musiikinteorian ja säveltapailun oppikirja. Pride-Edition Oy.

RAITIO, S-S. 1970. Lektion Sonorum - Teorian ja säveltapailun oppijakso: Peruskurssi. Helsinki: Musiikki Fazer.

ROGERS, M. R. 1984. Teaching Approaches in Music Theory – An Overview of Pedagogical Philosophies. 2. painos 2004, 16-17. Carbondale: Southern Illinois University Press.

SAARIAHO, V. 1999. Kahden musiikkioppilaitoksen oppilaiden käsitys musiikinteorian ja säveltapailun opintojen vaikeudesta ja pitämisestä, 52-55. Helsinki: Musiikkikasvatuksen osasto, Sibelius-Akatemia, tutkielma.

VALLI, A. & LEINONEN, J. 1999. Perusaste 1 - Musiikin teorian ja säveltapailun oppijakso. Pori: Edition JLe

Internetlähteet:

Musiikin perusteet. Kuopion Konservatorio, 2019. [viitattu 4.3.2019]. Saatavissa: <https://www.kuopionkonservatorio.fi/musiikin-perusteet/>

Musiikin perusteiden sisällöt ja suoritusohjeet. Suomen musiikkioppilaitosten liitto, MUPE-työryhmä 2013. [viitattu: 29.9.2018]. Saatavissa: <https://drive.google.com/drive/folders/0BwPy3NTmXxqQNUV3TnVneldCYzQ>

PARACZKY, A. 2009. Näkeekö taitava muusikko sen, minkä kuulee? Melodiadiktaatin ongelmat suomalaisessa ja unkarilaisessa taidemusiikin ammattikoulutuksessa. [viitattu 3.3.2019]. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/20355>

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus, 2017. [viitattu: 4.3.2019]. Saatavissa: https://www.oph.fi/download/186919_Taiteen_perusopetuksen_yleisen_oppimaaran_opetussuunnitelman_perusteet_2017.pdf

LIITE 1: LÄHTÖTILANNEKYSELY

Lähtötilannekysely

Kauanko olet soittanut? _____

Kauanko olet opiskellut musiikin teoriaa? _____

Rastita oikea vaihtoehto. Voit myös kirjoittaa lisätietoa vastauksen alle.

Soittaminen ja harjoittelu itsenäisesti on helppoa. Nuotinluku sujuu itsenäisesti.

- EI PIDÄ PAIKKAANSA
- PITÄÄ OSITTAIN PAIKKAANSA
- PITÄÄ TÄYSIN PAIKKAANSA
- EN OSAA SANOA

Lisätietoa: _____

Soittaminen orkesterissa ja/tai soittotunneilla on helppoa. En tarvitse opettajan apua nuotinlukuun.

- EI PIDÄ PAIKKAANSA
- PITÄÄ OSITTAIN PAIKKAANSA
- PITÄÄ TÄYSIN PAIKKAANSA
- EN OSAA SANOA

Lisätietoa: _____

Musiikin teoriassa ja säveltapailussa opiskellut asiat ovat selkeitä ja helposti omaksuttavissa.

- EI PIDÄ PAIKKAANSA
- PITÄÄ OSITTAIN PAIKKAANSA
- PITÄÄ TÄYSIN PAIKKAANSA
- EN OSAA SANOA

Lisätietoa: _____

Musiikin teorian ja säveltapailun tunneilla opitut asiat ovat helppo siirtää itsenäiseen harjoitteluun, orkesteriin ja/tai soittotunneille. Ymmärrän, miksi musiikin teoriaa opiskellaan soittamisen lisäksi.

- EI PIDÄ PAIKKAANSA
- PITÄÄ OSITTAIN PAIKKAANSA
- PITÄÄ TÄYSIN PAIKKAANSA
- EN OSAA SANOA

Lisätietoa: _____

LIITE 2: PALAUTEKYSELY

Palautekysely

Rastita oikea vaihtoehto. Voit myös kirjoittaa lisätietoa vastauksen alle.

Pidin tunteista, yhdessä soittamisesta ja uuden oppimisesta.

- EI PIDÄ PAIKKAANSA
- PITÄÄ OSITTAIN PAIKKAANSA
- PITÄÄ TÄYSIN PAIKKAANSA
- EN OSAA SANOA

Lisätietoa: _____

Opin uusia asioita/sain kertausta jo oppimiini asioihin.

- EI PIDÄ PAIKKAANSA
- PITÄÄ OSITTAIN PAIKKAANSA
- PITÄÄ TÄYSIN PAIKKAANSA
- EN OSAA SANOA

Lisätietoa: _____

Sain nuotinlukuun ja soittamiseen lisää varmuutta. Nuotinluku ja soittaminen sujuu helpommin.

- EI PIDÄ PAIKKAANSA
- PITÄÄ OSITTAIN PAIKKAANSA
- PITÄÄ TÄYSIN PAIKKAANSA
- EN OSAA SANOA

Lisätietoa: _____

Musiikin teoria tuntuu helpommalta ymmärtää, kun sain kokeilla asioita soittamalla ryhmässä.

- EI PIDÄ PAIKKAANSA
- PITÄÄ OSITTAIN PAIKKAANSA
- PITÄÄ TÄYSIN PAIKKAANSA
- EN OSAA SANOA

Lisätietoa: _____

Parasta tunneissa oli: _____

Vapaa palaute/terveiset: _____
